STRIUKS, BUKS

Istorinės aplinkybės klostėsi taip, kad Lietuvoje nuo seno gyventa įvairių tautybių žmonių. Jų atėjimą ir įsikūrimą lėmė teritorinės, politinės, ekonominės ir religinės priežastys. Gyvendami savo etninėje bendruomenėje, kitataučiai negalėjo nedalyvauti ir lietuvių tautos gyvenime. Lietuvis beveik kasdien susitikdavo prekybininką žydą, arklių perpardavinėtoją čigoną, bajorą lenką, ar po kaimus "kromelį" nešiojantį vengrą. Žinoma, pro jo akis nepraslįsdavo ir tų žmonių kitoniškumas. Rodos, gerai pažįstami, gal net šalia gyvenantys, ta pačia gatve vaikštantys, bet kitokie. Kita tauta - kita kalba, papročiai, religija, skirtinga kitos tautybės žmonių išvaizda, net elgesys[1]. Visa tai buvo pastebima, fiksuojama, lyginama su lietuvių įprastomis normomis ir veiksmais. Kitataučių išskirtinumas atsispindi ir lietuvių liaudies tautosakoje - pasakose, dainuose, patarlėse, jų paveikslai dažnai būna hiperbolizuoti, paaštrinti, nutolę nuo tikrovės.

Išskirtinė vieta lietuvių liaudies kūryboje skiriama vokiečiams. Taip yra todėl, kad vokiečiai itin dažnai buvo mūsų priešai: viduramžiais vyko lietuvių kovos su kryžiuočiais ir kalavijuočiais, o apie vokiečių padarytas skriaudas paskutiniųjų dviejų karų metu šiandien gali papasakoti dar ne vienas gyvas liudininkas. Pasak lietuvių etnologo N. Vėliaus lietuvių tautosakoje vokiečio vardas dažniausiai minimas velnio vardu[2]. Gyvojoje kalboje tarp daugelio kitų vardų vokietis vadinamas ir prūsu. Vienintelė tautosakoje minima velnio tautybė yra būtent vokietis. Mitologinėse sakmėse, pasakose apie kvailą velnią ypač mėgstamąjį vaizduoti kaip ponaitį vokietuką, išsiskiriantį iš kitų savo apranga. Velnias vokietukas dažniau minimas Žemaitijoje ir Suvalkijoje, kur vokiečių gyveno daugiau nei kitur. Apie šį velnio pavidalą užsimenama ir minklėse: Striukas bukas vokietukas. Atmink kas? - Velniukas[3]. Vokiečiai lietuvių tautosakoje skirtingai nei kiti svetimtaučiai, žydai ar čigonai (kurie gali būti apgaunami, bet ir patys sugeba kitus apkvailinti), visada atsiduria kvailio vietoje[4]. Liaudies tautosakoje dažnai vokiečiams priskiriami tokie būdo bruožai, kaip žioplumas, nemokšiškumas:

Striukas bukas vokiečiukas
Nemokėjo šokti,

---

[1] Anglickienė L. *Kitataučiai lietuvių folklore*. Kaunas, VDU, 2000, 47-51.

[2] Vėlius N. *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis: Folklorinio velnio analizė.* - Vilnius, 1987, 33-34.

[3] Ten pat 43.

[4] Anglickienė L. Vokietis lietuvių tautosakoje. *Liaudies kultūra*. Vilnius, 2000 2(71), 25.

Trynė rūrą į koptūrą-

Negali išmokti.[5]

Vokietį rasime liaudies buitinėse pasakose, anekdotuose, sakmėse, padavimuose, karinėse istorinėse, piršlybų, ganymo, talalinėse dainose, patarlėse, priežodžiuose. Pasakojamojoje tautosakoje labiau atsispindi taikioji mūsų bendravimo pusė, o dainuojamojoje - kovos su vokiečiais. Smulkioji tautosaka atspindi viską: kelių šimtmečių patirtį ir įvairiapusius ryšius su šia tauta. Vokietukas sutinkamas ir liaudies etninėje choreografijoje, kurioje jis vaizduojamas šmaikščiai ir pašaipiai.

Štai kaip XIX a. pab. Laurynas Jucevičius aprašo "Muštinės" šokį. "Vyrai ir moterys susikabina už rankų ir sustoja ratu, bet ne poromis. Šokama su daina, smarkiai, žvaliai:

Šokinėjo velnias,

Pasiraitęs kelnes,

Velnio timpos sutrūko,

Visos kelnės nusmuko.

O šitasis velnias

Yr iš Rygos melnis

Bjaurus vanags, vokietėlis,

Mūsų žemės neprietėlis.

Hop! hop! ho! ho!

Kuntai, balabai!

Neprietėlis ![6]

Sulig žodžiais Hop! hop! ho! ho! visi išsilaksto, šokdami ir smarkiai trypdami kojomis į žemę, pagaliau, pribėgę prie sienos ar krosnies, kam kur arčiau ar parankiau, tvoja rankomis, o vienas, pripuolęs prie tos vietos, kur laikomos balanos, išblaško jas po visą gryčią". Iš dainuojamojo teksto galima suprasti, kad velniuku čia vadinami dar senais laikais mūsų šalį užpuolę vokiečiai.

Žinomas Lietuvos choreografas Juozas Lingys L. Jucevičiaus užrašytą "Muštinio" šokį priskiria prie karo šokių, tačiau pasak Kazio Poškaičio tokiam tvirtinimui paremti argumentų trūksta[7].

M. Davainis-Silvestraitis XIX a. pabaigoje Raseinių apylinkėse užrašė šokį tokiu tekstu:

---

[5] LTR 213 (30).

[6] Jucevičius L. A. *Raštai*. Vilnius, 1959, 207-209.

[7] Poškaitis K. *Liaudies choreografija*. Vilnius, LLKC, 1992,177.

Šokinėjo Velnis, pasiraitęs kelnes.
Velnio kelnes nusmuko,
Visos dibkos nukrito.
O tas velnis ir iš Rigos melniks.
Bjaurus vabals vokietėlis,
Mūsų žemės neprietelis.
Sudaužysem, subukisem,
Tikru moliu padarysem![8]

Šį tekstą galima laikyti L. Jucevičiaus teksto variantų. Pasak M. Davainio ji šokdavo iš keturių pusių sueidami į krūvą, ir vadina "Kazoku", pasisavintu, nelietuvišku šokiu.

Motiejus Valančius 1869 m. išleistoje "Palangos Juzės" knygutėje taip aprašo "Prūsų" šokį. "Svečiai, beregint po keturis sustojusys, tūpt tūpt šokinėjo, it kazokui su bizūnu griežiant"[9]. Nors M. Valančius pateikia šykštų šokio aprašą, bet galima susidaryti vaizdą. Šokyje buvo tūpčiojama ir šokinėjama, o pastaba "...it kazokui su bizūnu griežiant." suteikia šokiui jumoristinį vaizdą.

Kiek kitokie "Vokietuko" šokių aprašai jau sutinkami XX a. Jie daugiau šmaikštus, pašiepiantys kvailą, nemokšą vokietuką. "Vokietuko" šokiai buvo ypač paplitę pietinėje Žemaitijos dalyje - Tauragės, Šilalės apylinkėse, kur nuo seno lietuviai tūrėjo bendrauti su šalia gyvenusiais Prūsijos gyventojais - vokiečiais (prūsais). Tauragės apylinkėse šokant „Vokietuką“ dainuodavo:

Striuks, buks vokietuks,
Nemokėjo šokti.
Trynė rankoms į karklynus,
Norėjo išmokti.

Šokio pradžiai šokėjai porose susikabindavo suktiniškai ir sustoję, bet kokia tvarka statydavo kairę koją pirmyn, vėliau pristatę prie dešinės kojos sutrepsėdami pasisukdavo puse rato. Viską pakartoję kitomis kojomis ir vėl susikabinę suktiniui, žengdavo pirmyn ir pasvirdavo pirmyn- atgal. Grojant antrai šokio melodijai susikabindavo polkai ir laisvai šokdavo polkutę[10].

---

[8] Lietuvių kalbos ir literatūros intitutas LTR - BR F1-1114.

[9] Valančius M. *Palangos Juzė*. Vilnius, 1965, 17.

[10] JLA - Klaipėdos universitetas prof. Juozo lingio archyvas, V 44/2

Tauragės rajone, Dauglaukio kaime šokant „Vokietuką“ šokėjai susikabinę porose krepšeliu statydavo koją kulnu pirmyn, vėliau puspirščiais tiesdavo ją atgal ir figūrą baigdavo sutrepsėjimu. Grojant antrai melodijai poromis laisvai šokdavo polkos žingsniu[11].

Kiek kitokį „Vokietuko“ dainuojamąjį tekstą ir judesius pateikė Z. Linkienė gim. 1928 m. Tauragės apylinkėse, Žygaičių kaime. Visi ratuotojai nesusikabinę sustodavo ratu. Grojant pirmai melodijai šokdavo du spyruoklinius žingsnius vietoje, o vėliau 4 greitus pakaitinius liuoksnius. Grojant antrai melodijai susikabindavo porose polkai ir šokdavo kratytinę polkutę[12].

Striuks, buks vokietuks,
Viena klumpė, kits batuks.

Kitoks dainuojamas tekstas ir judesiai pateikti A. Eičo gimusio Žigaičių kaime, Tauragės rajone 1901m[13]. Šokėjai poromis susikabinę abiem ištiestomis rankomis bet kokia tvarka sustodavo troboje. Dainuojant:

Striuk, buks vokietuks,
Striuks, buks vokietuks

Šokdavo 2 pristatomus žingsnius į vieną ir kitą šoną.
Dainuojant:

Su klumpikėm, su kurpikėm,
Su raudonom pončiakikėm.

Porininkai susikabindavo dešinėmis parankėmis ir polkos žingsniu smagiai sukdavosi vietoje.
Šilalės rajone Tūbinių kaime „Vokietuką“ šokdavo poromis pasilinksminimo metu. Muzika buvusi dviejų dalių, metras -2/4. Grojant pirmai muzikos daliai šokėjai porose susikabinę krepšeliu statydavo dešinę koją pirmyn, vėliau pritraukdavo prie atraminės ir trimis liuoksniukais pavieniui porose pasisukdavo puse rato. Vėliau viską pakartoję kitomis kojomis ir vėl atsisukę susikabindavo valsui ir grojant antrai melodijai šokdavo kratytiną polkutę[14].

Iš apžvelgtos "Vokietuko" šokio etnochoreografinės medžiagos matosi, kad dažniausiai šokio metu buvo statoma viena ar kita koja pirmyn, dažnas - sutrepsėjimas, bei sukimasis liuokniukais. Beveik visi šokiai užsibaigdavo kratytinės polkutės šokimu, bet polka baigdavosi beveik visi XX a. užrašytų šokių.

---

[11] JLA 44/4.

[12] JLA 44/8.

[13] JLA 44/6.

[14] JLA 44/1.

Vokietuko personažas buvo mėgiamas ir liaudies pasilinkminimuose. Rudens vakaronių metu jaunimas mėgdavo suvaidintį žvėrelį, paukštį, gyvunėlį, ar kokį nedorą personažą. Vaidintojai stengdavosi pasirodyti kuo natūraliau: prisidėdavo galvas, apsivilkdavo išvirkščiais kailiniais, prisirišdavo uodegas, sparnus, ragus ir panašiai. Tokių kaukių siautėjimas jaunimo būryje sukeldavo daug juoko.

Vokietukas paprastai buvo daromas mažo ūgio, bet didele galva. Ant galvos būdavo uždedamas rėtis, kurį apmaudavo maišu. Maišas paslėpdavo taip pat rankas ir didesnę dalį liemens. Vaidintojo liemuo tapdavo vokietuko kaklu. Žemai, ties klubais, būdavo pritaisoma sena milinė su šiaudų prikimštomis rankovėmis. Maišą ištepliodavo dažais ir anglimis, iškirpdavo akis, nosies vietoje prikabindavo svogūną[15]. Tokia kaukė keldavo jaunimui juoką ir linksmybes.

Kitataučių paveikslas bet kurios tautos folklore dažniausiai yra neigiamas, nes kitos tautos yra kitoniškos, svetimos. Kartais šis pasijuokimas, pašiepimas yra draugiškas, kartais požiūrį galėtume pavadinti ir paniekinančiu, žeminančiu. Dėl to nevertėtų įsižeisti, geriausias ginklas – į pajuoką atsakyti šypsena, ką sėkmingai daro visos tautos.

Kuriant sceninį variantą šokiui pasirinktas "Striuks, buks" pavadinimas. Muzika ir žodžiai liaudies. Ji dviejų dalių, po 8 taktus. M-2/4. Šokis skirtas jaunių, jaunuolių ir jaunimo amžiaus vaikinams. Šokiui reikalingi miliniai maišai, kurie dekoruoti užmaunami šokėjui ant galvos ir ties juosmeniu surišami pantimi (1-2 pav.). Viso šokio metu šokėjas maiše sulenktas per alkūnes ir pakeltas liemens šonuose rankas laiko maišo kampuose.

Šokyje panaudoti lietuvių tautinio šokio žingsniai: paprastasis, smulkus bėgamasis, trepsimasis, liuoksniai ir aukšti nuošokiai. Visi žingsniai atliekami kiek sulenktais keliais, pražergtomis kojomis -2 kojų pozicija.

Šokį pirmą kartą atliko Čikagos lietuvių tautinių šokių ansamblio „Grandis“ šokėjai, Čikagoje 2018 m.

Šokio eiga

Šokio pradžiai visi vaikinai sustoja scenos dešiniame giluminiame užkulisyje. (1 brėž.). Jie užsimovę dekoruotus maišus.

I

<u>Įžanga (8 tkt.)</u>

[15] Steponaitis V. *Lietuvių liaudies žaidimai ir pramogos*. Vilnius, VPML, 1956, 111.

Grojama įžanga.

1-7 taktas

Pasilenkę per juosmenį pirmyn vaikinai ratu dešinėn šoka 28 smulkius bėgamuosius žingsnius ir apibėgę ratą sustoja dvejose eilėse scenos viduryje (2-3 brėž.).

8 taktas

Vaikinai atlieka aukštą nuošokį vietoje, kojos 2 pozicijoje. 1-as, 2-as, 8-as ir 7-as vaikinai atsisuka į dešinį, o likusieji- kairį priekinį scenos kampą (4 brėž.).

<u>1. Pirmoji išdaiga (8 tkt.)</u>

Grojama pirmoji dalis.

1 taktas

Striuks,buks

"Viens" – 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai dešine koja akcentuotai trepteli pirmyn, o likusieji staiga sutūpia ir stebi šokančiuosius (5 brėž.).;

"du" - 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai dešine koja trepteli dešiniame šone, kojos 2 paralelinėje pozicijoje, kiti vaikinai tupėdami stebi šokančiuosius (6 brėž.).

2 taktas

tas vyruks.

"Viens-ir-du" - 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai garsiai sutrepsi vietoje ir liemeniu 3 kartus pasvyra į šonus. Sutūpę vaikinai liemeniu pasisuka vieni į kitus ir stebi šokančiuosius;

"du" - pauzė.

3-4 taktas

Viena šliurė, kits batuks.

3-as, 4-as, 5-as ir 6-as vaikinai staiga atsikelia iš pritūpimo ir kaire koja kartoja pirmų vaikinų 1-2 takto judesius. Kiti vaikinai sutūpia vietoje ir stebi šokančiuosius (7 brėž.).

5 taktas

Striuks,buks

"Viens" - atsikelia 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai ir sulenktais keliais bei pražergtomis kojomis šoka paprastą liuoksį pirmyn, kiti vaikinai sutūpia vietoje;

"du" - 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai šoka liuoksnį atgal, kiti tūpi (8 brėž.).

6 taktas

tas vyruks.

"Viens-ir-du" - 1-as, 2-as, 7-as ir 8-as vaikinai 3 kartus garsiai trepsėdami apsisuka ratą per

dešinį petį, tupintys vaikinai liemeniu laisvai pasisukinėja į šalis ir stebi šokančiuosius vaikinus (9 brėž.).

Pabaigoje 3-as, 4-as,5-as ir 6-as vaikinai atsikelia iš pritūpimo.

7-8 taktas

Viena šliurė, kits batuks.

Atsikėlę vaikinai kartoja pirmųjų vaikinų 5-6 takto judesius ir trepsėdami apsisuka ratą per kairį petį (10 brėž.). Likusieji sutūpia vietoje ir stebi šokančiuosius.

Baigia pasisukę veidu vieni į kitus.

<u>2. Pirmasis gąsdinimas (8tkt.)</u>

Grojama antroji dalis.

1-2 taktas

Viena šliurė, viena šliurė,

Visi vaikinai per liemenį pasilenkia pirmyn ir 3-as, 4-as, 5-as ir 6-as vaikinai nuo kulno šoka 4 didelius aukštus paprastuosius žingsnius pirmyn ir supykę varo kitus vaikinus, kurie šoka atgal (11 brėž.).

3-4 taktas

Viena šliurė, kits batuks.

Kartoja 1-2 takto judesius tik pirmyn šoka kiti vaikinai, o likusieji šoka atbuli atgal (12 brėž.).

5-7 taktas

Vaikinai dviem išvirkščiais ratukais šoka 12 smulkių užkeičiamųjų bėgamųjų žingsniu. Jie šoka pasisukę nugara į ratukų centrus, per liemenį krypuoja į šonus, taip gąsdina savo priešininką (13 brėž.).

8 taktas

Visi šoka aukštą nuošokį ir baigia sustoję dviguba įstrižaine (14 brėž.).

II

<u>1. Antroji išdaiga (8tkt.)</u>

Grojama pirmoji dalis.

1 taktas

Striuks,buks

"Viens" - vaikinai porose 2 kojų pozicija šoka liuoksnį vietoje ir pasisuka ketvirtadalį rato kairėn - atsisuka liemeniu į porininką (15-16 brėž.);

"du" - vietoje šoka liuoksnį ir porose pasisuka puse rato dešinėn-nugara vienas į kitą (17-18 brėž.).

2 taktas

tas vyruks,

"Viens" - kartoja 1 takto "Viens" judesį, tik pasisuka puse rato per kairį petį;

"ir" - kartoja 1 takto "du" judesį;

"du" – šoka liuoksnį vietoje ir pasisuka ketvirtadalį rato kairėn-veidu į porininką;

"ir" - pauzė.

3-4 taktas

Viena šliurė, kits batuks.

Liemeniu krypuodami į šonus nuo kulno šoka 2 aukštus paprastus žingsnius ir kairiais pečiais pasikeitę vietomis aukštu nuošokiu (2 koju pozicija) atsisuka porose vienas į kitą (19-20 brėž.).

5-8 taktas

Striuks, buks tas vyruks,

Viena šliurė, kits batuks.

Kartoja 1-4 takto judesius tik šoka apsikeitę vietomis.

Baigia sugrįžę į pradinę padėtį, veidu vienas į kitą - liemeniu pasilenkę pirmyn.

<u>2. Antrasis gąsdinimas (8tkt.)</u>

Grojama antroji dalis.

1-2 takatas

Viena šliurė, viena šliurė,

Visi šoka 4 aukštus paprastus žingsnius, tik 1-as, 2-as, 3-as ir 4-as vaikinai pirmyn ir varo savo priešininkus, o kiti vaikinai šoka atbuli atgal (21 brėž.).

3-4 taktas

Viena šliurė, kits batuks.

Šokėjai kartoja 1-2 takto judesius tik šoka kita kryptimi ir scenos centre sudaro dvigubą eilę (22-23 brėž.).

5-6 taktas

Vaikinai porose šoka 8 smulkius bėgamuosius žingsnelius ir apsuka 1 ratą dešinėn (23 brėž.).

7-8 taktas

4 bėgamaisiais ir aukštu nuošokiu porose apsisuka ratą dešinėn ir scenos centre sudaro dvi eiles. Baigia porose pasisukę veidu vienas į kitą (24 brėž.).

III

<u>1. Trečioji išdaiga (8tkt.)</u>

Grojama pirmoji dalis.

1 taktas

Striuks, buks

"Viens-du" - porose keisdamiesi kairiais pečiais dešine koja šoka aukštą suktinį nuošokį. Apsisukę ore ratą per dešinį petį ir porose apsikeitę vietomis nušoka nugara vienas į kitą (24-25 brėž.).

2 taktas

tas vyruks,

"Viens-ir" - pražergtomis kojomis atbuli šoka 2 liuoksniukus atgal ir sėdynėmis atsimuša į savo priešininką (26 brėž.);

"du"- šoka liuoksnį pirmyn tolyn vienas nuo kito (27 brėž.).

3 taktas

viena šliurė,

Dešine koja šoka aukštą suktinį nuošokį ir vietoje apsisuka puse rato per dešinį petį - nušoka veidu į savo porininką (28-29 brėž.).

4 taktas

kits batuks.

"Viens-ir" - pasilenkę per liemenį pirmyn 2 kojų pozicija šoka 2 liuoksniukus pirmyn ir rankomis atsimuša į savo priešininką (30 brėž.);

"du" - šoka liuoksnį atgal, tolyn vienas nuo kito (31 brėž.).

5-8 taktas

Striuks, buks, tas vyruks,

Viena šliurė, kits batuks.

Kartoja 1-4 takto judesius (32 brėž.).

2. Trečiasis gąsdinimas (7 tkt.)

Grojama antroji dalis.

1-4 taktas

Viena šliurė, viena šliurė,

Viena šliurė, kits batuks.

Porose nuo kulno šoka 8 paprastuosius žingsnius ratu dešinėn ir kas žingsnis liemeniu pasvyra į šoną (33 brėž.).

5 taktas

"Viens" - pašoka kaire koja, o sulenktą per kelį dešinės kojos pėda suduoda priešininkui per sėdynę;

"du" - nušoka vietoje pražergtomis kojomis (2 kojų poz.).

6-7 taktas

Kartoja 5 takto judesius ir 3 šoksniais porose apsisuka ratą kairėn.

Pabaiga (4 tkt).

Grojama coda.

1-2 taktas

Vaikinai laisvai nukrenta ant grindų (34 brėž.).

3-4 taktas

Gulėdami nugara ant grindų pakelia dešinę, ar abi kojas į viršų ir kiek papurtę 4 takto skaičiuje "du" staiga nuleidžia.

Kiek palaukus ir pasigirdus šokio įžangai, atsikelia ir laisvai išbėga iš scenos.

1 brėž.

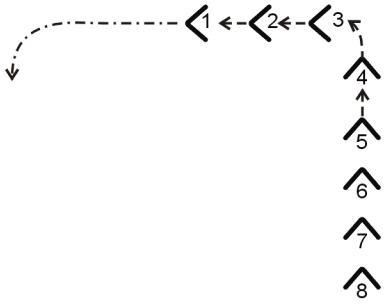

2 brėž.

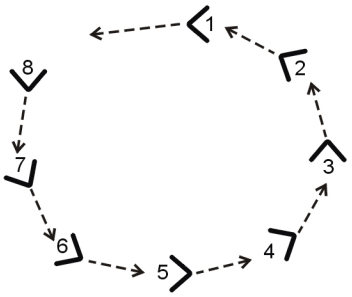

3 brėž.

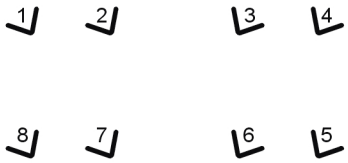

4 brėž.

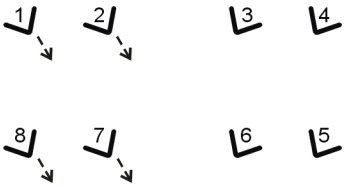

5 brėž.

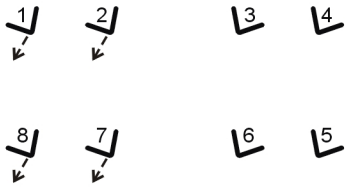

6 brėž.

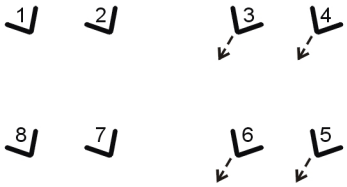

7 brėž.

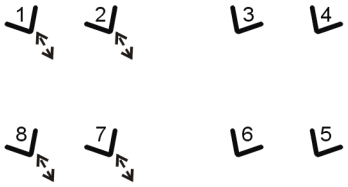

8 brėž.

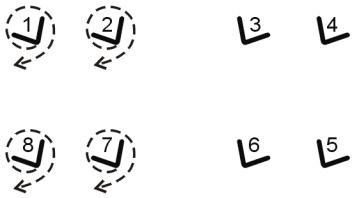

9 brėž.

10 brėž.

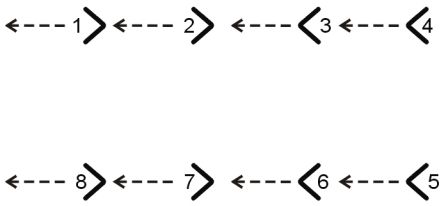

11 brėž.

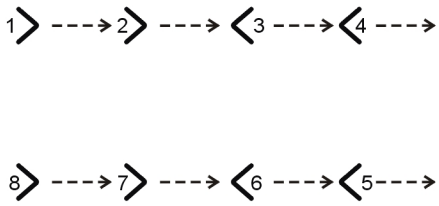

12 brėž.

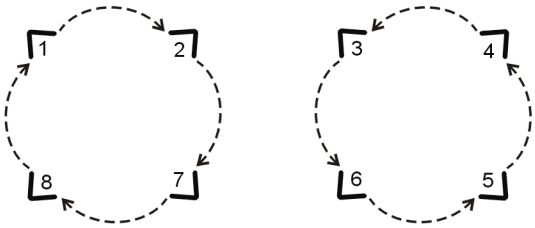

13 brėž.

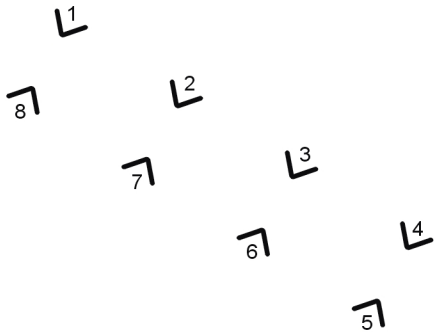

14 brėž.

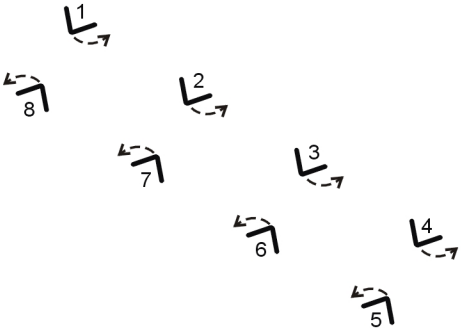

15 brėž.

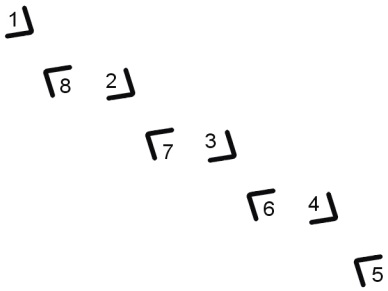

16 brėž.

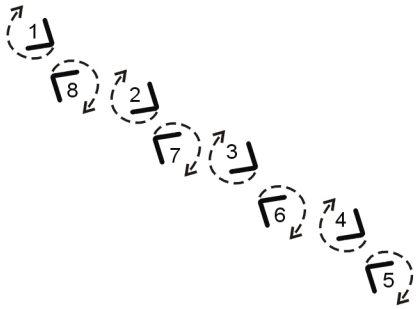

17 brèž.

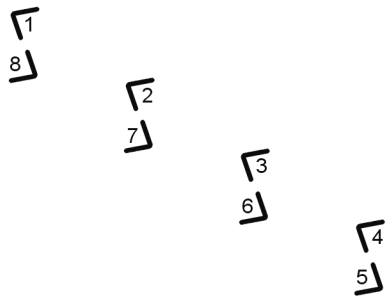

18 brèž.

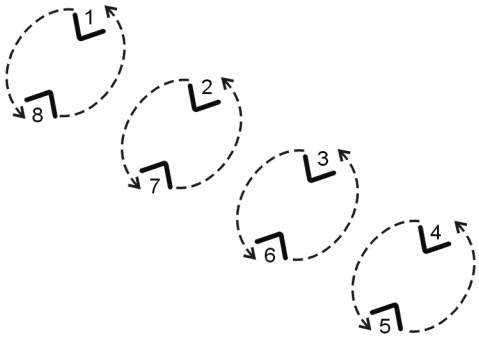

19 brèž.

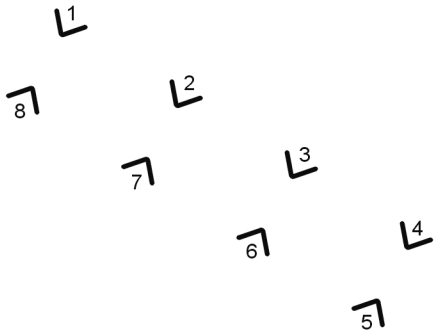

20 brèž.

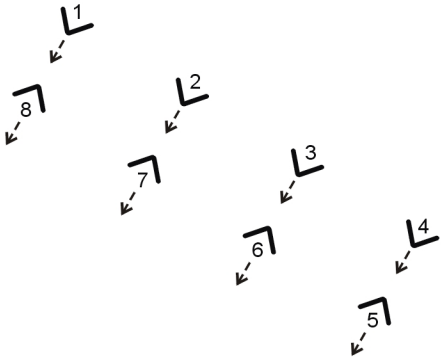

21 brèž.

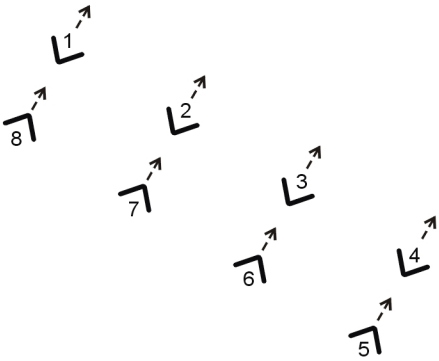

22 brèž.

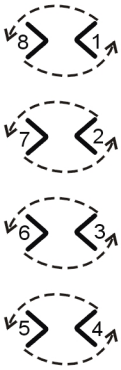

23 brèž.

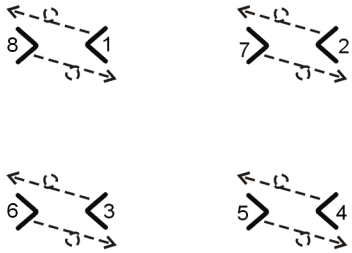

24 brèž.

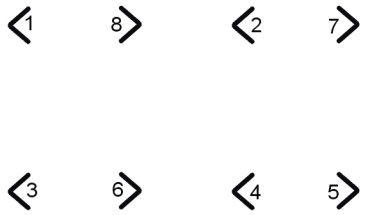

25 brėž.

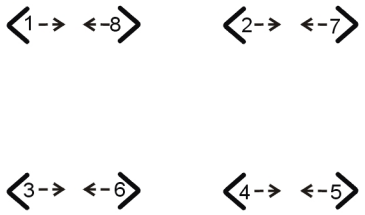

26 brėž.

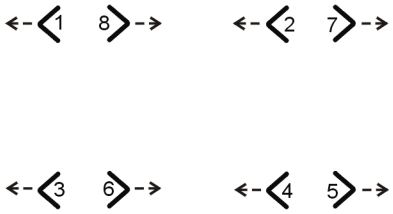

27 brėž.

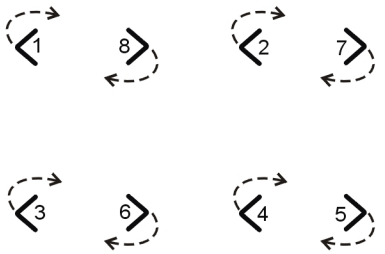

28 brėž.

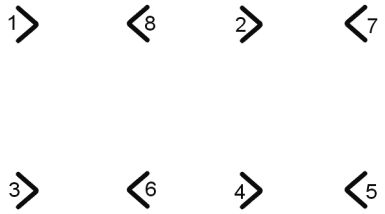

29 brėž.

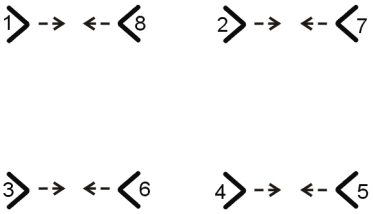

30 brėž.

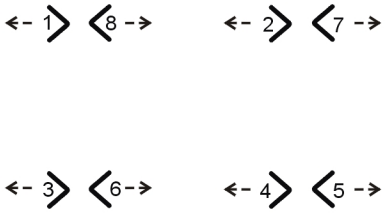

31 brėž.

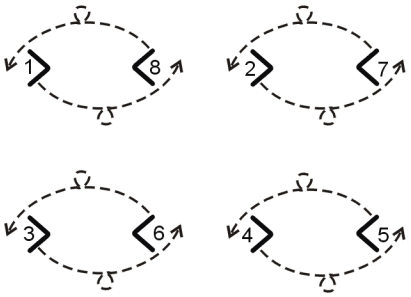

32 brėž.

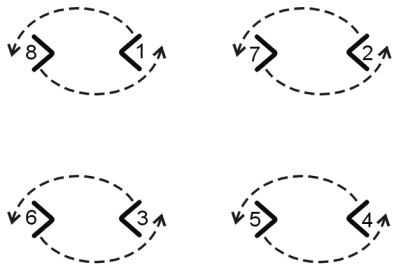

33 brèž.

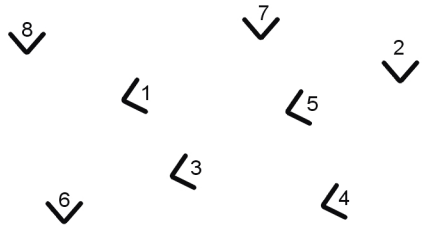

34 brèž.

STRIUKS BUKS

žodžiai ir muzika liaudies

Allegretto

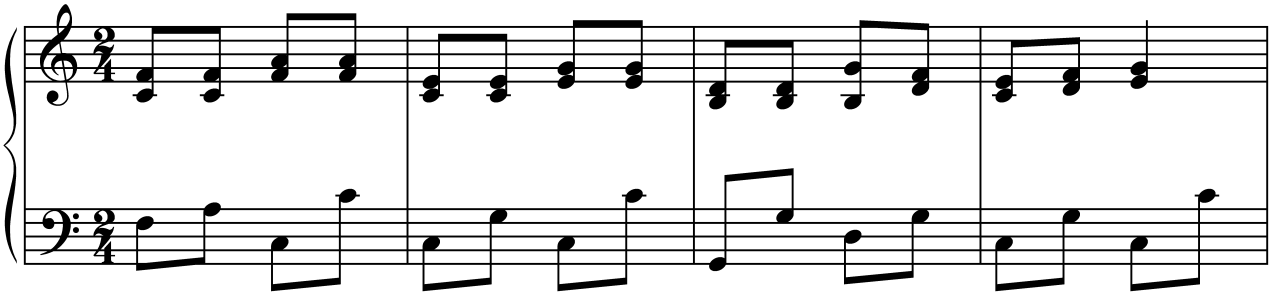

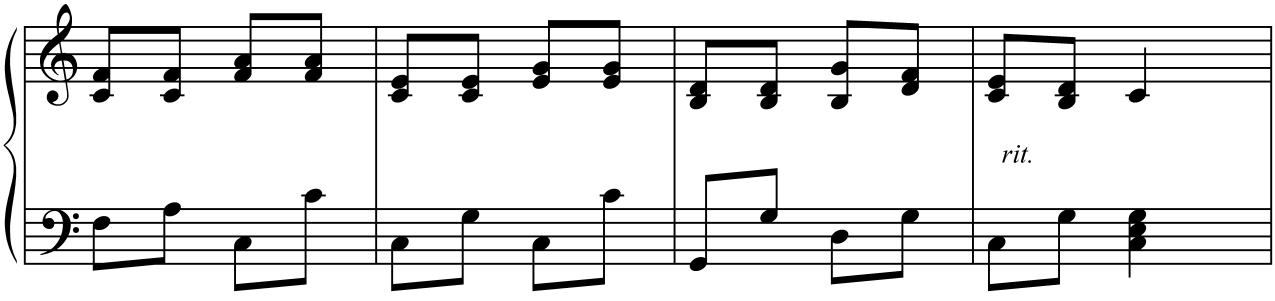

1 **Moderato**

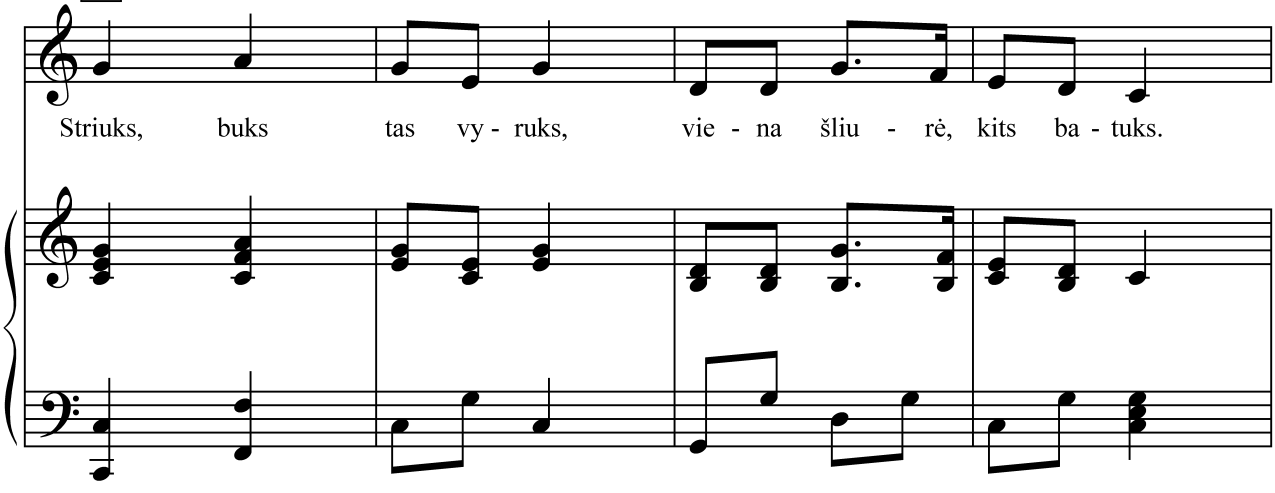

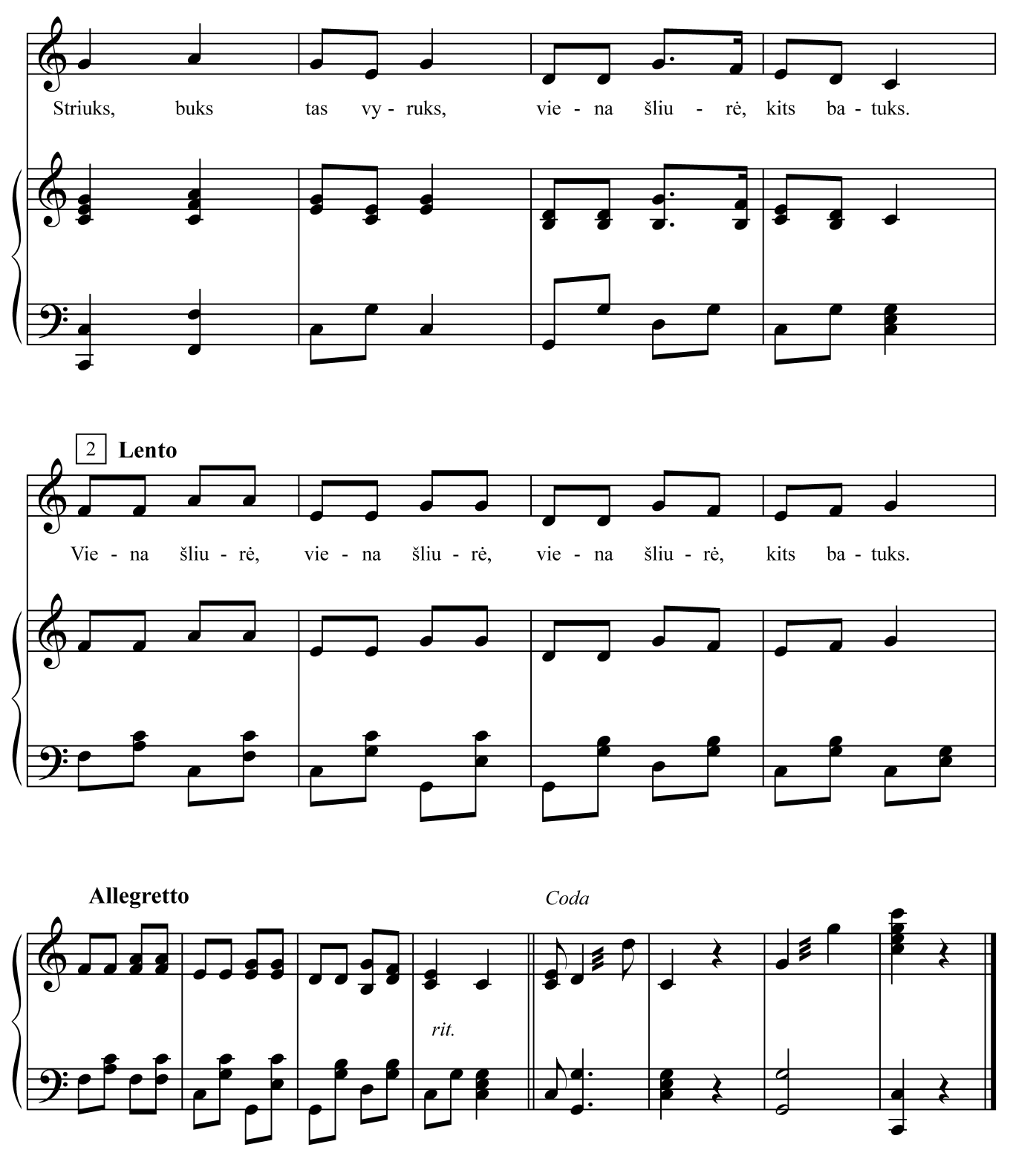
Striuks, buks tas vy - ruks, vie - na šliu - rė, kits ba - tuks.
2
Lento
Vie - na šliu - rė, vie - na šliu - rė, vie - na šliu - rė, kits ba - tuks.
Allegretto
rit.
Coda